

Тищенко О. О.,

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРЕЦЬКИХ ГАЗЕТНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ РЕЦЕНЗІЙ

Анотація. У статті досліджено особливості грецьких газетних літературних рецензій у комунікативному аспекті, здійснено огляд наукової літератури з окресленої проблематики, визначено основні напрями такого дослідження.

Ключові слова: газетна рецензія, комунікативний аспект дослідження, комунікативна установка.

Постановка проблеми. Комунікативно-прагматичні особливості газетних рецензій нерідко цікавлять дослідників, оскільки цей жанр є багатофункціональним, проте рецензії грецьких газет у комунікативному аспекті не є достатньо дослідженими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовні особливості рецензій висвітлено в дослідженнях О.О. Сальникової [1], Н.А. Корневої [2], Т.С. Ляшенко [3; 4], І. Левчук [5], О.О. Якименко [6], О.А. Брони [7], С.В. Петренко [8], Л.М. Мониц [9] та ін.

Мета статті полягає у визначенні особливостей грецької газетної літературної рецензії у комунікативному аспекті.

Виклад основного матеріалу. За визначенням О.О. Сальникової, рецензія – це більш або менш цілісний аналіз твору з оцінною спрямованістю; рецензент прагне не лише обґрунтувати свою позицію, але й привернути увагу читача до рецензованого твору. Комунікативна установка рецензії – переконання, вплив на адресата (читача й автора твору). Об'єктом рецензії є художнє явище, яке породжується одним із видів мистецтва: літературою, музикою, живописом, театром, кіно [1].

Т.С. Ляшенко, вивчаючи жанр мистецтвознавчої рецензії, зазначає, що він як різновид жанру газетної рецензії належить до функціонального стилю газетної публіцистики і являє собою оцінку та аналіз твору мистецтва: живопису, скульптури, фотомистецтва [3, с. 112–113]. До типологічних особливостей жанру мистецтвознавчої рецензії, які зумовлені прагматичною заданістю тексту рецензії, зараховують: аналітичність, оцінність та інформативність щодо змісту рецензії; публіцистичність, емоційність, експресивність, рекламність, лапідарність щодо її стилю [3, с. 113].

Н.А. Корнева, досліджуючи у комунікативно-прагматичному аспекті наукову рецензію, зауважує, що основними комунікативними діями рецензента є інформування, оцінювання, інтерпретація [2].

Визначальним для нашого дослідження є підхід О.О. Сальникової, яка, називаючи структурно необхідні компоненти рецензії (інформацію про твір; інтерпретацію художнього явища; загальну оцінку твору; аналіз змісту і форми твору; оцінку-характеристику; представлення твору читачу), поділяє їх на дві групи: комунікативні та змістові. Комунікативний аспект рецензії, за словами О.О. Сальникової, визначається насамперед адресатом і комунікативним наміром (метою) журналіста. Зміс-

товий аспект жанру включає інформаційно-аналітичні параметри. Ця частина рецензії більш об'єктивна [1].

У статті зосередимося саме на комунікативному аспекті газетної літературної рецензії. Важливим для нашого дослідження є також твердження О.О. Сальникової про те, що рецензія є жанром поліадресатним, оскільки адресатом є і читач, і автор-письменник. У зв'язку із цим, зауважує дослідниця, рецензенту доводиться враховувати різні інтереси адресатів. Читач звертається до рецензії для того, щоб зорієнтуватися у світі книжних новинок, порівняти свої сприйняття з поглядами критика, роз'яснити для себе незрозумілі моменти. Автор твору ж цікавиться професійним відгуком на свою творчість, співвідносить свій задум з успішністю його втілення, шукає шляхи для подальшого вдосконалення своєї майстерності. Таким чином, журналіст стосовно читача виконує функцію скеровувану, рекомендаційну, а щодо автора – оціню, дидактичну [1].

І. Левчук, називаючи функції рецензії, зазначає, що, «очевидно, потрібно виділяти і прагматичну функцію організації наукового спілкування, пов'язану передусім із виробленням вербальних форм наукового етикету» [5]. Дослідниця зауважує, що проникнення елементів публіцистики в текст рецензії зумовлюється тим, що автор застосовує не лише логічне доведення певних наукових положень, але й переконання. Адже рецензент прагне не просто інформувати читача, а зацікавити його, спонукати таким чином до прочитання книги. І. Левчук стверджує, що головна мета рецензійного дискурсу – переконати читачку аудиторію – зумовлює його антропоспрямованість [5].

Розглянемо у комунікативному аспекті газетну рецензію на наукову працю у випуску грецької газети *Η Καθημερινή* за 22.01.2017 р..

Літературна рецензія на науковий твір, а саме на підручник із конституційного права (*Εγχειρίδιο Συνταγματικής Δικαΐου*), має заголовок *Ενα εργαλείο για συζήτηση ...* [10]. Уже сам заголовок побудовано так, щоб привернути увагу читачів, оскільки його рекламна функція актуалізується за допомогою одного з поширених для грецьких газет прийомів – використання трьох крапок. У першому абзаці рецензії вживаються дієслова у першій особі множини: *βρεθήκαμε, έχουμε συνηθίσει, αναγνωρίζουμε, να έχουμε* та присвійний займенник *μας*: *Στην πορεία της Ελλάδας ως συγκροτημένης (ας πούμε) πολιτείας, συχνά βρεθήκαμε κοντά στο όριο. Είναι αυτό ένα γνώρισμα της δημοσίας ζωής μας. Ενα άλλο γνώρισμα – που το έχουμε συνηθίσει, και ως εκ τούτου δεν το αναγνωρίζουμε στην έκταση που έχει – είναι η τάση μας να έχουμε άποψη για όσα γίνονται γύρω μας*. Автор ніби отождоєнює себе із читачами, завдяки чому між ними встановлюється контакт, оскільки й автор рецензії, і читачі живуть у тих самих умовах. Крім того, зміст перших речень газетної рецензії і вживання таких граматичних форм впливає і на рівень її емоційності, оскільки йдеться саме про грецькі реалії, знайомі кожному грецькому читачу.

Третій і четвертий абзаци рецензії містять риторичні запитання, досить вузькопрофільні, оскільки безпосередньо стосуються конституційних правових аспектів, але водночас такі, які є актуальними питаннями для грецького суспільства, що так чи інакше цікавлять, по суті, кожного громадянина (читача): *Με ποια αφορμή/δικαιολογία ιμπορούν να γίνουν πρόωρες εκλογές; Με σταυρό ή με λίστα; <...> Με τι πλειοψηφία ψηφίζονται καθοριστικές διεθνείς δεσμεύσεις, π.χ. στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.* Рецензент також зауважує, що особі, яка не знає зсередини грецьких реалій, може здатися, що конституційність є найважливішим питанням для грецьких громадян, проте насправді ситуація цілком протилежна – конституційні питання є досить маргінальними. Такі обговорення переважно відбуваються у грецьких кав'ярнях та останнім часом серед блогерів.

Далі автор рецензії ставить чітке питання: *Προς τι αυτές οι παρατηρήσεις*, на яке чітко відповідає: *Για να εισαγάγουν το "Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου" του Αντόνη Παντελή, καθηγητή του Συνταγματικού στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, που κυκλοφόρησε πρόσφατα σε 3η έκδοση, από τις Εκδόσεις Λιβάνη, με συμπλήρωση πλήρη ανάπτυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, називаючи назву книги, її автора, надаючи інформацію про автора та видавництво. Зауважимо, що, окрім бібліографічного опису книги після заголовка рецензії, її назва зазначається лише в передостанньому абзаци. На нашу думку, це також є прийомом привертання уваги читача: спершу зацікавити реципієнта змістом праці, оскільки, як слушно зазначає автор рецензії, одразу ж після згадування назви рецензованого твору сама назва «підручник» може бути стримувальним фактором для широкого кола читачів: *Η έκφραση και μόνον "Εγχειρίδιο" ηχεί ίσως αποτρεπτικά για τον γενικό αναγνώστη.* Однак автор рецензії одразу ж спростовує такий підхід: *Ομως ενώ απευθύνεται στον φοιτητικό κόσμο από τη φύση του, είναι έτσι γραμμένο και δομημένο ώστε να ιμπορεί να χρησιμεύσει και σε κάθε ενδιαφερόμενο να προσεγγίσει, ενημερωμένος, τη συνταγματική συζήτηση (Οднак, хоча він за своєю природою розрахований на студентів, його написано і структуровано так, що він може стати корисним для будь-якої зацікавленої особи, яка хоче наблизитися до конституційного обговорення, будучи всебічно поінформованою із цього кола питань).*

Як бачимо, автор експліцитно реалізує комунікативну установку рецензії – зацікавити якомога більшу кількість читачів, привертнути увагу не лише студентів, а й широкого загалу. Для найменування адресата-читача використовуються словосполучення: *φοιτητικός κόσμος, κάθε ενδιαφερόμενος.*

В останньому абзаци автор рецензії дає позитивну оцінку рецензованому твору: *Μια τέτοια, διαφωτιστική στον πυρήνα της, προσέγγιση* та називає широке коло питань, яких торкається рецензований підручник, чим заохочує читачів познайомитися із цією працею. Однак далі автор ненав'язливо висловлює своє ставлення (вживаючи дієслово *θαρρούμε* (вважаємо)): песимістично оцінює найближче майбутнє та звертає увагу на те, що таке дослідження може не бути дуже корисним найближчим часом (*Μια τέτοια, διαφωτιστική στον πυρήνα της, προσέγγιση στη συζήτηση για το Σύνταγμα, για τη συνταγματικότητα, για τα όρια της πολιτικής λειτουργίας, για τη συνταγματική μνήμη ενός συχνά παραμμένου παρελθόντος, για τον πυρήνα εντέλει της οργανωμένης πολιτικής συμβίωσης κινδυνεύει – θαρρούμε – να αποδειχθεί πολύ χρήσιμη στα χρόνια που μας έρχονται*). Отже, автор рецензії, даючи, як це зазвичай відбувається, наприкінці рецензії свою експліцитну оцінку рецензованому твору, звертається до обох адресатів: читача та автора. Читачу він рекомендує цю працю як гідну та якісну. Автору підручника він вказує на можливу

неоднозначність сприйняття праці за сучасного стану речей у грецькому суспільстві.

Висновки. Отже, дослідження газетної літературної рецензії у комунікативному аспекті є цікавим тому, що вона має чітку комунікативну установку – викликати інтерес до рецензованого твору в якомога більшої кількості читачів. Комунікативний аспект дослідження газетної літературної рецензії зосереджено на її адресатах та комунікативній меті. Рецензент по-різному апелює до адресатів. Стосовно читача завданням рецензента є виділити працю з-поміж великої кількості книг, що публікуються, допомогти читачу зрозуміти суть праці, висвітлюючи її основні питання та теми, вказати на її переваги або недоліки. Стосовно автора метою рецензента є надати фахову оцінку твору, вказати на його співвіднесеність із реаліями, актуальними проблемами та інтересами читача.

З комунікативного погляду грецька газетна рецензія містить емоційні елементи, оскільки таким чином можна викликати інтерес у читачів. Це відбувається вже з перших моментів ознайомлення читача з рецензією, зокрема із заголовка. Емоційність виявляється у змісті повідомлення та виражається за допомогою мовних засобів, проте з дотриманням етичних наукових норм. Рецензент визначає коло читачів, яких може зацікавити рецензована праця, проте, як правило, він намагається розширити це коло, наскільки це можливо.

Загалом грецька газетна літературна рецензія становить досить значну базу для мовознавчого дослідження. Розгляд її оцінкового як найважливішого елемента становить інтерес подальших досліджень.

Література:

1. Смелькова З.С. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты : [учебное пособие] / З.С. Смелькова, Л.В. Ассуирова, М.Р. Саввова, О.А. Сальникова. – М. : Флинта : Наука, 2003 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://evartist.narod.ru/text3/88.htm#%D0%B7_01.
2. Корнева Н.А. Рецензія в сучасному науковому дискурсі: семантико-композиційний та комунікативно-прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Н.А. Корнева ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 21 с.
3. Ляшенко Т.С. Типологічні риси та структурно-композиційні особливості різновидів мистецтвознавчої рецензії / Т.С. Ляшенко // Вісник Львівського університету. Серія «Іноземні мови». – 2001. – Вип. 9. – С. 112–120.
4. Ляшенко Т.С. Структурно-композиційні, лінгвостилістичні та прагматичні особливості тексту мистецтвознавчої рецензії (на матеріалі німецьких газет) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Т.С. Ляшенко ; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2004. – 24 с.
5. Левчук І. Комунікативні ознаки рецензійного дискурсу / І. Левчук // Studia Ukrainica Posnaniensia. – 2013. – Zeszyt I. – S. 99–107 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esnuir.euu.edu.ua/handle/123456789/902>.
6. Якименко О.О. Мовні особливості літературних рецензій у сучасних українських ЗМІ / О.О. Якименко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Філологія». – 2012. – № 1021. – Вип. 66. – С. 214–220 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/8256>.
7. Брона О.А. Різновиди літературно-критичних статей та особливості їхньої горизонтальної та вертикальної побудови (на основі інтернет-видань) / О.А. Брона // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2006. – Вип. 30. – С. 211–216.

8. Петренко С.В. Аксиологічні особливості літературно-критичних жанрів медійного дискурсу (на матеріалі англійської мови) / С.В. Петренко // Мова і культура. – 2013. – Вип. 16. – Т. 2. – С. 259–263 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2013_16_2_46.
9. Монич Л.М. Рецензія як специфічний жанр на сторінках літературно-художніх журналів / Л.М. Монич // Наукові записки Інституту журналістики. – 2013. – Т. 53. – С. 87–90 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_53_17.
10. Η Καθημερινή [Ηλεκτρονική πηγή]. – πρόσβαση : <http://www.kathimerini.gr>.

Тищенко Е. А. Коммуникативный аспект исследования греческих газетных литературных рецензий

Аннотация. В статье исследованы особенности греческих газетных литературных рецензий в коммуникативном

аспекте, сделан обзор научной литературы по обозначенной проблематике, определены основные направления такого исследования.

Ключевые слова: газетная рецензия, коммуникативный аспект исследования, коммуникативная установка.

Tyschenko O. Communicative aspect of research of Greek newspaper literary reviews

Summary. The article deals with the features of Greek newspaper literary reviews in the communicative aspect, the scientific literature on the outlined problems is reviewed, and the main directions of such research are defined.

Key words: newspaper review, communicative aspect of research, communicative setting.